

פְּרָאַסְט אֹן פְּשׂוֹת

בריוו און צייט-פראָבלעמען

עדרעטסאנטען ושורגאל. איך האכ דעם "יוגענטרוף". איז שטעה געטאון אוון געפרעגעט. פארוואס די יונגעז איטיגלידער דעם אונסטרירערן נישט עפנטיליך, אומע זטום ווי דאס אידישע לשון ווערט באליידיגט און ספוציעל בי' גרויס פאלק-פארזאלונגנען. וואו אידי' זעדער יוגענטרוף? האט מיר גענטבערט מיט א לענונגערן ביריו אוון אויפגעקלעט זיין טעטיגקיי' טען. איך בין איז נישט מסכים מיט די דאייגז וואויל יונגע בחורוים און מיידלאע, ואס טווען. אין גוטע ארבעט, וויל איך האלט, או ס'וואולט געמאכט און איינדרוק אויך דער גיליגיטיגער עפנטילקיט, זען ווי ווילען תאכע געקבמען איז ערנטען באליידיגען זיער פראַן טעטעס עפנטילקיט און אויסגעדריקט זיער פראַן פון יוגענטרוף? פארעפנטילד איך מיט פרגערע זעגניגען. מען מעג און דארף וויסען ואס די דאייגז אָראַבָּאנְאָצִיע טוט און וויסען זי וויל אונטפאָן.

דעם 3 טען אקטאבער, 1965.

השוב'ער חבר גלאטשטיין:

"יגונטרכו" איזו א נאצינאלע באזונונגס, וואס אידר ציל איזן צו פאראיינגען די אידישע יוגענט ווורכען אידישן לשון. אין אונזער פרינציגען דער-קערע זיינונג (יר' נומער 2) וועט אידר געפינען די ווייטער-יגען פונקטען: «א מיטגלאיד פון "יגונטרכו" דארף אלבעטען אויף זיך... דארף רעדען אידיש מיט דעם זואס קען אידיש... דארף זיך לדענונג אין אידישע ערדראינסטיטוציעס... דארף לויינונג אידישע צייר טאנגען און בקעה. נט איזן מאל אין א يول, לשם דעם מאנטיסטראציע, נאך סייסטטען אידישע, ווי א טיל פון טאגטעליכען לעבען... דארף בעמצען אין אקטידי וועווען אנטמי אידישער ארגאניזאצייעס...» פאר אונז איזן דער עילך איז מיר זאלען זיך אלין אנטוווילען, איזו מיר זאלען צויצען פערמעד יוגענטלאיבע און זיין איסולערבען אידיש און זיין פארפלאנגען א ליב-שנאפען זום אידישען גאלם.

“בְּיַם עֲרָשֶׁתְּעֵן יְעִרְלָכְעֵן צֹוָאַמְעַנְבָּאָר הַאַבָּעָן מַד
אַאֲרִירָט דֵי פְּרָגָעֵן פָּן פְּרָאַפָּגָאנְדָעֵן. מִיר זַיְינְגַע
עַקְוּמָעַן צָוֵם אַיְסָפִיר. אָנוּ “פְּרָאַפָּגָאנְדָעֵן פָּאָר זַיְד
אַיְזָגְרָנִיט”. מִיר הַאַבָּעָן באַשְׁלָאַסְעָן, אָנוּ אַיְזָעַם
פְּעַרְטָעַלְיָאָר שְׂרִיפָת אָונְגָעַרְעָן זַאְל זַיְזַי וּזְיַי
נִיגְעָרְפָרְאַגָּאנְדָעֵן אָנוּ וּזְאָס מַעַר בְּעַלְעַטְרִיסְטִיק.
אָסָס וּזְאָס מִיר דְּרוּקָעָן אָל לִיטְעָרָאַרְישָׁעָן שְׂרִיפָת אַוְיָחָד
אַיְדִישׁ, וּזְאָס מֵיִהְיָה, דָעֵר דְּרִיטְמָעֵר דָוֵר, פָּאַדְיִיבָעֵן זַיְד
אָצָן יַדְיָעָשׁ קְוֻלְטוּרָעַלְעָן אָזְגַעַלְשָׁאַפְּטִילְבָעֵךְ פְּרָאָבָּל
לְעַמְעָן, וּזְאָס מִיר רְעַעַן אַדְיָישׁ צְוַיְישָׁן זַיְד, וּזְאָס
מִיר גְּלִיעַנְגָעֵן אָנוּ שְׂרִיבָעֵן אַדְיָישׁ—דָאָס אַלְיָין אַיְזָעַם
דִי בְּעַסְטָעֵן פְּרָאַפָּגָאנְדָעֵן. מִיט אָונְגָעָר אַיְגָעַנְמָעָן בִּיִּהְיָה
שְׁפָלָן וּוְלִיכְעָן מִיר אַיְסָהְרִיעָן צָוָעָה וּזְעָלָט : אַדְיָישׁ
לְעַבְטָן, אַוְן מַלְהָה דֵי גַּגְעַנְתָּה, לְעַבְטָן מִיט אַדְיָישׁ אַוְיָחָד
דִי לִיכְעָן !

“אָנוֹ כַּאֲתֵשׁ אָוֹף אָנוֹצָר סְדָד הַיּוֹם הַבָּעֵן מִיר
יַטְקִין מַאֲסֻעַן זֶה עַמְּגַנְּטָרָזְגִּיעַס אָנוֹ קִין עַפְעַנְטִי
לִכְעַט פֿרָאַטְעַסְטָעַן, הַיִּסְטָט דָּאַס נִיטָּה, אָנוֹ מִיר שִׂיצְעַן
שְׁפִילָּן אָנוֹצָר וַיְיַקְעַלְעַד, פֿרָאַקְעַשְׁטָט, מִיר שְׁרוֹדִיעַן
אָ גַּוְאַלְד, מִיר פֿרָאַטְעַסְטִירַעַן יָא. מִיר פֿרָאַטְעַסְטִירַעַן
לְעַזְוָן וְאַסְמָעַן לְעַרְבָּטָן נִיטָּקִין אִידְישַׁן דִּי גִּינְוַיָּרַעַן
עַקְעַר מִיטְעַלְשָׁלוּן, מִיר פֿרָאַטְעַסְטִירַעַן וְאַסְמָעַן
עַיְתְּנַגְעַן, וּשְׁוֹרָגְעַן, אָנוֹ בְּכָל אִידְישַׁע אַרְגָּאנִי
אַצְּזִיכְעַס קִרְגִּיעַן נִיטָּקִין סּוּבְּסִידְגִּיעַס פָּונְדִּי גִּוְרִיסְעַ
אִידְישַׁע פְּאַבְדָּעַן בְּעַת עַגְגִּילִישַׁ-אִידְישַׁע קִרְגִּיעַן מְלִיאָ
עַזְלָאַרְעַן. נִיטָּנָאָר פֿרָאַטְעַסְטִירַעַן מִיר קַעְגַּעַן דִּי
דָּאוֹגְעַג צְוָלוֹת, נִטְרַבְּרַע וְנוֹבָנוּ בְּסִדְרַ מְבָלְעַן וְיִ

איך ציל איז צו פאראייניגען די אידישע יוגעגען דורך אידישן לשון. אין אונזער פרינציפען דערקע-ע-ר-וּ-ר-וּ-ג (י"ד נומער 2) וועט איך געפינען די וויטער-דייגע פונקטען: «א מיטגליד פון "יוגענטרוף" דארף ארביעטען אויך זיך... דארף רעדען אידיש מיט דעם וואס קען אידיש... דארף זיך לרבען אין אידישע לערקען אינסטיטוציעס... דארף לייענען אידישע צי' טונגען און ביכער, ניט איז מאל אין א זובל, לשם דעם אנסטראצייע, נאר סיטטמאטיש, זו' א טײַל פון זיין טאגטעליגיכען לעבען... דארף געמען און אקטיב' ווען אנטיליל אין אידישע ארגאניזאציעס...» פאר אונז איז דער עיקר או מיר זאלען זיך אליאין אנטוינקלען, או מיר זאלען צאציאן פרעמען יוגענטליכע און זיין אויסלערגען אידיש און איז פאלטאנצען א ליב שאפט צום אידישען באלאך.

«בײַים ערשותן ערלייכען צו אונזענפֿאָר האבען מיר באירוע די פראגע פון פראפאָגאָונְז. מיר זייןען געקומען צום איספר, איז «פֿראָפֿאָגָאנְדָּע פֿאָר זיך איז גָּאָרְנִיט». מיר האבען באשלאָסעה, איז אָן דעם פֿערטעלְיאָר שְׁרִיפְט אָנוֹזערען זאל זיין וואס זוּי ניגער פֿראָפֿאָגָאנְדָּע אָן וואס מער בעלאָטיסק. דאס וואס מיר דורך אָלְיטְעָרָאָרְשָׁען שְׁרִיפְט אָוֵיך אִידְישׂ... וואס מיר, דער דרייטער דורך, פֿאָרטְּבָּעָן זיך אִינְזְּאָהָרְשׂ... וואס מיר דורך אָלְיטְעָרְשָׁען זוּי, וואס מיר זייןען אָן שְׁרִיבָּעָן אִידְישׂ—דאס אליאין איז די בעסעט פֿראָפֿאָגָאנְדָּע. מיט אונזער אִינְגָּעָען ביִי שְׁפִּיל ווּלְלָעָן מיר אוּסְּשִׁיכְיָעָן צו דער וועטלט: אִידְישׂ לעבען, אָן מֶר, די יוגעגען, לעבעט מיט אִידְישׂ אוּיךׂ די לִישְׁעָן!

«אָן כָּאָטָש אַוְיךׂ אָנוֹזער סְדָר הַיּוֹם האבען מיר ניט קיַין מסען-דעם אַנְסְּטָרָאָצִיעָס אָן קיַין עַפְעַנְטִי לִיכְעָן פֿרָאָטְעָסְטָעָן, הַיִּסְטָדָס נִיט, אָן מֶר שְׁרִיבָּעָן שְׁטִיל אָן אָנוֹזערען ווּינְקְלְעָעָן. פֿאָרטְּקָרְט, מֶר שְׁרִיבָּעָן אָגָּוָלָד, מֶר פֿרָאָטְעָסְטִירָעָן יָאָ, מֶר פֿרָאָטְעָסְטִירָעָן דְּעַזְן וואס מען לערכָן ניט קיַין אָן דִּי גִּירְאָרְדִּי קָעָר מִיטְעָלְלָעָן. מֶר פֿרָאָטְעָסְטִירָעָן וואס אִידְישׂ צִיְּטָגְעָעָן, וּשְׁוֹגָאָלָעָן, אָן כָּל אִידְישׂ אַגָּאָנִי וְאַצְּעָס קְרִינְגָּעָן, ניט קיַין סְבָּסִידָעָס פָּון די גְּרוּסָע אִידְישׂ פָּאָנְדָעָן בעת עֲנָגְלִישָׂ אִידְישׂ קְרִינְגָּעָן מִילְאָצָרְנָעָן דְּלָאָרָעָן. ניט גָּאָר פֿרָאָטְעָסְטִירָעָן מֶר קָעָגָעָן די דָּאָיָעָן וּלוּלוֹת, גָּאָר מֶר זָכָעָן כָּסְדָר מִיטְלָעָן זיך פֿאָרְיכְּטָעָן.

«וּוְיִיְהֵן אַנְגָּעָנְט בְּאוּוּגָמָג קָוּמָעָן מֶר אָן קָאנְטָאָט מִיט אַנְדָעָר אַיְקְ�וּשׂ יְוּגָּנְטְּגָּוּפָעָס. וְעוֹהֶר אָפְטָט קְוָמָט צַוְּרִיךְ וְעַגְעָעָן אִידְישׂ אָן וְעַגְעָעָן דֻּעָם קָוּם פָּון אִידְישׂ אָן גָּלוֹת. סְאִוְוָאָלָאָ, אָן מֶר פֿאָרטְּבָּעָן דִּי גְּדוּלָה, אָן כָּל הַקְּדוֹשִׁים. אָן פֿרְעָטָעָן גְּוּגְנְטְּרָופָה וְוּוּרָט בְּאַשְׁרָבָעָן גָּבוֹן וְיִמְרָפְּעָן «פֿרָאָפֿאָגָאנְדָּע» אָן אָזְעָלְכָעָן פָּאָלָעָן. דָאָרָצָוּ האבען מֶר אָין פָּלָאָן צַוְּפָאָרְשְׁרִיְּתָעָן 25,000 עַקְוּמְפְּלָיאָר. רָעָן פָּון, אָן עֲנָגְלִישָׂ בְּרָאָשׂוֹ וְעַגְעָעָן אִידְישׂ. גְּעוּווֹס האָט זיך אָנוֹזער אָרְבָּעָט גָּאָר אַגְּגָהְוִיבָּעָן.

גְּעוּווֹס טָוּעָן מֶר נִיט גָּעָגָג. זִיכְּרָעָר קָעָן מִעְן האבען טָעָנָות צַו אָנוֹן—וּוְיִלְקְ�וּן אַרְגָּאָנִיזָּאָצָעָן אִיְן נִיט פֿערפְּעָקָט. אָבָעָר צְוִילְפֿאָלְפֿרָוּגָן אִיְן אִיךׂ נִיט גָּוֹט. אִיר טָאָרָט זיך נִיט פֿאָרָלָאָעָן אַיְגָאָנְצָעָן אוּיךׂ אָנוֹן. שְׁיַׁוְן וְאַלְטָעָן מֶר אַיְסְגָּוּעָן, וְעַגְעָעָן אָלָעָן קְלִיטְוּרְטוּרְעָרְזָה זְיַׁנְעָן מְפִסְקָה וְיִיְעָרָאָרְבָּעָט וְוּילְיָה—דָעָר «יְוּגְנְטְּרָופָה» וְוּסָט אַיְבָּעָרְנוּמָעָן. מֶר מְזָוָעָן צְוֹזָאמָעָן אָרְבָּעָטָן. אָנוֹזער כָּוח מָה זְיַׁוְן פֿאָרְאָיְגָוִיגָט. דָעָר עַלְטְּעָרְעָד דָוָר אִיְזָה וְיִזְחָק נִיט אַיְסְגָּעְשָׁעָטָה. דָעָר אַיְגָנְעָדָר דָוָר אַיְזָה נִאָךְ נִיט גְּרִיְּתָאָ אַיְבָּעְצָנְעָמָעָן. אַלְדָאָס גָּוֹטָס.

דָודְהִירְשׂ רָאָסְקָעָם.

פָּאָרָן «יְוּגְנְטְּרָופָה»

צְוֹוִיְמָעָר יְעַרְלָעְכָּעָר צְוֹוָאָמְעָנְפָּאָר פָּון יְוּגְנְטְּרָופָה

מְאָנוֹטִיק, דֻעָם דְעַצְמָבָעָר פָּון יְוּגְנְטְּרָופָה — אִידְישׂ עַפְנָט זיך דָעָר צְוֹוִיְמָעָר צְוֹוָאָמְעָנְפָּאָר פָּון יְוּגְנְטְּרָופָה. בַּיְ דָעָר אַינְדָעְפְּרִיְזְצִוְנָג וְוּסָט מַעַן הַעֲרָן בָּאָרִיכְטָן פָּון דָעָר רְעַדְקְצִיָּה, פָּון יְוּגְנְטְּרָופָה פָּון דִי קָאָמִיטָעָטָן קָאָמִיטִיעָט אָנוֹן פָּון דִי אַנְדָעָר אָרְגָּאָנִיאָצְיָאָעָל אָפְטְּיְלִינְגָּעָן פָּון דִי בָּאָרִיכְטָן אָנוֹן נִירִיאָרָק, טָאָרָאָנְטָא, מְאָנוֹטָעָאָל אָוְן פֿלְיָאָדְלָעְפָּעָי, וְיִוְיךְ אָוְיךְ אָבְרִיכְטָסְפָּוּגָעָר. אָלָעָן פֿאָרְאָינְטָרָעָסְרִיטָעָט, בָּפְרָט וְיִסְקְוִיטְרָוָן אָוְסְפִּירְ-קָאָמִיטָעָט פָּון יְוּגְנְטְּרָופָה. בַּיְ דָעָר גָּאָמִיטָאָגְ-סְעָסָעָי וְעַלְלָן אַיְפְּרָעָטָן רָעָנָעָר אָנוֹן בָּאָגְרִיסְטָרָעָר. אָלָעָן פֿאָרְאָינְטָרָעָסְרִיטָעָט, וְוּסָט דִּיסְקְוִיטְרָוָן דָעָר דִּרְיְתָעָר גּוּמָעָר, יְוּגְנְטְּלָעָעָן, זְיַׁנְעָן פֿאָרְבָּעָטָן צַוְּקָמָעָן.

די יְוּגְנְמָטְרָעָט

אָן אַיְצְטָעָר הַאָט דָאָס וְוָרָט אָנוֹזער יְוּגְנְמָטְרָעָט. מֶר וְיִסְעָן, עַקְוּסְטִירָט אָיְגָאָנְטָאָצָעָן וְוָאָס רְוָסְטָזְקָעָן זיך «יְוּגְנְטְּרָופָה» אָנוֹן יִזְחָק אָרוֹיָס אָפְרָעָטָן טָלְעָיָר שְׁרִיפְט. אָוְנְטָעָר דָעָר עַלְטְּעָרְעָד. אָיְגָנְעָדָר גּוּמָעָן, עַסְעָן שְׁוִין דָעָרְשִׁינְגָּעָן דָעָר דִּרְיְתָעָר גּוּמָעָר, יְוּגְנְטְּלָעָעָן, זְיַׁנְעָן פֿאָרְבָּעָטָן צַוְּקָמָעָן.